

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.1

Дуфенюк О. М.,

oxpost@lvduvs.edu.ua; ORCID ID: 0000-0001-6529-4036,

к.ю.н., доц., доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1,

Інститут з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Львівського державного університету внутрішніх справ, м. Львів

ІНСТИТУЦІЙНИЙ БАЛАНС У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Анотація. У статті розглядаються концептуальні засади інституційного балансу у кримінальному провадженні. Мета статті та наукова новизна полягає в екстраполяції вчення про інституційний баланс у сферу кримінального провадження з метою створення методологічного фундаменту для провадження подальших дискусій про реформи в системі кримінального провадження. Стаття складається з двох частин. У першій частині розглянуто імплементацію концепції інституціоналізму та інституційного балансу у сферу кримінального провадження. Друга частина присвячена висвітленню змісту поняття «інституційного балансу» у кримінальному провадженні.

Доведено, що проблематика інституціоналізму активно розробляється у сфері економіки, соціальної сфери, управлінні та інших галузях наукового знання, проте на рівні кримінальної процесуальної науки залишилася поза увагою і не отримала форми окремого вчення. Водночас підкреслено, що актуальність та важливість дослідження питання інституційного балансу детермінує значущість завдань кримінального провадження, висока потенційна можливість застосування специфічних заходів примусу та обмеження конституційних прав людини, зрештою й високі очікування суспільства до системи правоохоронних та судових органів сьогодні, коли наше суспільство переживає чергову «кризу справедливості».

Інституційним балансом у кримінальному провадженні пропонується вважати нормативно врегульовану узгодженість функцій та повноважень різних органів державної влади з метою налагодження ефективної взаємодії між ними під час виконання завдань кримінального провадження. Інституційний баланс можливий, коли є чіткий розподіл зон відповідальності між інституціями, гарантовано їх незалежність, відсутнє дублювання функцій, безпідставне втручання одних інституцій у сферу повноважень інших або передача повноважень одними інституціями іншим.

Наступні публікації авторки будуть присвячені питанням структури інституційного середовища, оцінці сучасного стану інституційної інфраструктури кримінального провадження та вивченню ризиків інституційного дисбалансу, зокрема практичних прикладів міжінституційних конфліктів.

Ключові слова: кримінальне провадження, інститут, інституція, інституціоналізм, інституційний баланс, завдання кримінального провадження.

Dufeniuk O. M.,

oxpost@lvduvs.edu.ua; ORCID ID: 0000-0001-6529-4036,

PhD, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Criminal Procedure and Criminalistic of the Faculty 1,

Institute of Training Specialists for the Units of the National Police of the Lviv State University of Internal Affairs, Lviv

THE INSTITUTIONAL BALANCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Abstract. The article deals with the conceptual foundations of the institutional balance in criminal proceedings. The purpose of the article and scientific novelty is to extrapolate the theory of institutional balance in the field of criminal proceedings in order to create a methodological basis for further discussions of reform

in this area. The article consists of two parts. The first part considers the implementation of institutionalism in the field of criminal proceedings. The second part is devoted to the content of the concept of "institutional balance" in the field of criminal proceedings.

It is proved that the institutional theme is actively studied in the economic field, social sphere, management and other fields of scientific knowledge, but this theory has not been conceptualized at the level of criminal procedural science. It is emphasized that the relevance and importance of this study is due to the following factors: the importance of the purpose of criminal proceedings; high potential for specific measures of procedural repression and risks of restricting constitutional human rights; finally high public expectations for the quality of law enforcement and judicial practice, especially today, when our society is in a "crisis of justice" situation.

The institutional balance in criminal proceedings is considered as a normatively regulated agreement on the functions and powers of various public authorities for effective interaction between them in order to achieve the tasks of criminal proceedings. Institutional balance is possible when there is a clear division of responsibilities between government agencies; their independence is guaranteed; there is no duplication of functions and powers, unreasonable interference in the sphere of functions and powers or transfer of functions and powers from one institution to another.

The author's next publications will focus on the structure of the institutional environment, the assessment of the current situation of the institutional infrastructure of criminal proceedings in Ukraine and the study of the risks of institutional imbalance, including practical examples of inter-institutional conflicts.

Key words: criminal proceedings, institute, institution, institutionalism, institutional balance, tasks of criminal proceedings.

JEL Classification: K 40, K 41

DOI: 10.36477/2616-7611-2021-10-11

Постановка проблеми. Якими б якісними не були норми права, якщо не буде якісного інституційного забезпечення, то вони залишаються абстрактними конструкціями, правовим «фантомом», що має мало спільного з практикою кримінального провадження. Візьмемо, наприклад, право на справедливий суд. Його ефективна реалізація потребує створення самого суду як державної інституції, забезпечення її функціонування, налагодження внутрішньої та міжвідомчої взаємодії, укомплектування високопрофесійними фахівцями, визначення норм навантаження, забезпечення безсторонності та незалежності суддів і т. д. Якщо звузати фокус уваги до компонентів права на справедливий суд, то можна визначити більш конкретизовано інституційні механізми його забезпечення. Наприклад, незалежність суду як компонент права на справедливий суд зумовлюється: 1) незалежністю судової влади від органів законодавчої та виконавчої влади; 2) способом призначення на посади суддів; 3) строком виконання ними своїх обов'язків; 4) гарантіями від незаконного звільнення судді з посади; 5) неприпустимістю зміни судових рішень позасудовими способами; 6) наявністю захисту від неправомірного зовнішнього впливу тощо [1, с. 5]. Очевидно, що всі перелічені положення пов'язані з функціонуванням державних інституцій, розмежуванням функцій та повно-

важень, зон впливу і зон відповідальності, проте в науковій доктрині відсутні комплексні, спеціальні дослідження, присвячені ґрунтовному вивченню інституційної системи кримінального провадження загалом. Це й слугувало головним мотиваційним чинником до наукових розвідок у цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інституційна теорія, засновником якої вважається американський соціолог Т. Веблен, виникла на межі XIX–XX століть. У своїй праці «Теорія бездіяльного класу» (1899 р.) [2] вчений, розглядаючи еволюцію суспільства як процес природного відбору соціальних інститутів, сформулював принципи теоретичні і методологічні основи інституціоналізму як цілісної наукової системи [3, с. 48; 4, с. 2]. Вагомий крок у концептуалізації вчення Т. Веблена здійснив лауреат Нобелівської премії Д. Норт, який у кінці XX століття займався розробкою проблематики інститутів, інституцій та інституційних змін і вивчав їхній вплив на функціонування економіки [5]. Вчений був переконаний, що інституційні зміни визначають те, як суспільства розвиваються у темпоральній проекції, і в такий спосіб вони стають ключем до розуміння історичних змін.

Концентруючи увагу навколо економічних дилем, Д. Норт дає дефініції понять «інститут», «інституція» з огляду на їх загальний соціальний

зміст. Так, інститутами він називає «правила гри» у суспільстві, певні формальні та неформальні обмеження, які існують для того, аби надати певну структуру людським відносинам; набір альтернатив, якими володіє кожна людина. У кожній країні такі обмеження можуть бути різними. Наприклад, ви бажаєте придбати автомобіль, позичити гроші, відкрити власний бізнес чи організувати похорон близької людини або виконати багато інших рутинних справ. Неважко здогадатися, що «правила гри», тобто інститути для реалізації цих завдань будуть різними, якщо спробувати їх виконати у різних країнах [5, с. 17–18]. Поряд з інститутами існують інституції. Це так звані «гравці» – організації різного гатунку (як державні, так і суспільні), групи людей, об'єднані спільними прагненням досягнути певних цілей. У фокусі уваги теорії інституціоналізму перебуває аналіз, по-перше, таких правил гри, по-друге, стратегій гравців, по-третє, закономірностей інституційних змін [5, с. 19–20].

Теорія американського економіста Д. Норта дала поштовх для подальших розробок, більшість яких цілком закономірно позиціонувався у канві економічної науки. Поодинокими є публікації, присвячені питанням інституційного забезпечення діяльності у сфері державного будівництва та управління (О. Стремковська [3], Є. Калішенко [6], О. Войтик [7], С. Феденько [8]); соціальної та культурної політики (Г. Лопушняк [4], Є. Кирилюк [9]); освіти (Л. Сергеева [10]); правоохоронної діяльності (В. Турок [11]). Натомість у царині кримінальної процесуальної науки комплексні дослідження інституційного забезпечення кримінального провадження не проводилися, хоча ціннісний потенціал теорії інституціоналізму видається незаперечним. Особливі завдання кримінального провадження, висока потенційна можливість застосування специфічних заходів примусу та обмеження конституційних прав людини, зрештою, й високі очікування суспільства до системи правоохоронних та судових органів мають додатково стимулювати дослідження у цьому напрямку, аби на інституційному рівні забезпечити верховенство права та справедливість у кримінальному провадженні.

Увага правників часто прикута до конкретних інститутів кримінального процесуального права, наприклад, до інституту речових доказів (І. Крицька) [12], інституту судової експертизи (В. Ходанович) [13], інституту підслідності (А. Омаров) [14], інституту імунітету свідка (Г. Денисенко) [15], інституту спеціального про-

кура (Ю. Єременко) [16], інституту медіації (Н. Мазаракі) [17] та багатьох інших. Безумовно, факт відсутності у назві публікації поняття «інститут» чи прикметника «інституційний» ще не означає, що насправді інституційні проблеми у кримінально-процесуальній науці не розглядалися. Наукова доктрина налічує сотні монографічних, дисертаційних та інших наукових праць, які презентують узагальнення та висновки, дотичні до проблем удосконалення інститутів, інституційних механізмів, оптимізації діяльності державних інституцій та їх взаємодії для реалізації завдань кримінального провадження. Утім, фокус уваги дослідників часто зосереджений на вузькоспеціалізованих інститутах та інституціях (zoom in). Натомість важливо на доктринальному рівні сформулювати концепцію інституційного забезпечення кримінального провадження (zoom out) для кращого розуміння закономірностей, наслідків, перспектив, динаміки інституційних змін у цій сфері, розробки стратегії розвитку сприятливого інституційного середовища, в якому актуалізуються цінності гуманістичної парадигми кримінального процесу.

Постановка завдання. Мета публікації та наукова новизна полягає в екстраполяції вчення про інституційний баланс у сферу кримінального провадження з метою створення методологічного фундаменту для провадження подальших дискусій щодо реформ системи кримінального провадження, здатних забезпечити ефективно виконання завдань, визначених у ст. 2 КПК України. Для цього необхідно виконати такі дослідницькі завдання: по-перше, дослідити витоки концепції інституціоналізму, виокремити проблематику інституційного балансу та розглянути доцільність його вивчення у контексті функціонування системи кримінального провадження; по-друге, визначити зміст та мету інституційного балансу у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Імплементация концепції інституціоналізму та інституційного балансу у сферу кримінального провадження. Сьогодні в науці відсутнє єдине розуміння поняття «інститут». Термінологічна плутанина під час перекладу праці Д. Норта викликала суперечності щодо трактування ключових понять інституційної теорії. Російський переклад передбачає акцент на інститутах як правилах гри, а інституції є гравцями. Український переклад, навпаки, ретранслює ідею, що інституції є формальними та неформальними нормами, а інститути – суб'єкти їх застосування. Залежно

від того, на який матеріал опирається дослідник, і вибудовується методологія досліджень. Тож не дивно, що окремі науковці доводять, що саме інституції є тими нормами (формальними/неформальними, твердими/м'якими, офіційними/неофіційними), які забезпечують досягнення оптимальної організації, координації та стимулювання поведінки суб'єктів і в такий спосіб роблять соціальне середовище більш визначеним та передбачуваним [4, с. 4; 18, с. 100; 19, с. 83]. Таку позицію повністю поділяє Є. Кирилюк, вказуючи на смислову двоїстість понять через хиби перекладу праць ще Т. Веблена, як наслідок чого поширилася тенденція ігнорування поняття «інституцій» в українській науці. Критикуючи підхід, за яким «правові інститути» є нормативно-правовими актами, вчений формулює власну концепцію, за якою саме інститут за участі держави сприймає, акумулює та створює комплекс норм, тобто інституцій, що використовуються індивідами під час організації взаємодії. Наприклад, до інституцій уналежнено норми, які забезпечують майнову відповідальність та норми, які слугують структуруванню та забезпеченні передбачуваності поведінки певних суб'єктів [9, с. 7–8].

Загалом погодимося з критикою ототожнення правового інституту із нормативно-правовим актом, проте зміст, який вкладає Є. Кирилюк у поняття інституцій, також видається дискусійним. Такий підхід вважаємо непридатним для використання у сфері кримінального процесуального права, оскільки в теорії права «правовим інститутом» вважаються не законодавчі чи підзаконні акти, а комплекси правових норм, об'єднаних певним предметом та методом регулювання суспільних відносин [20]. Йдеться про ті ж нортівські «правила гри», тільки з юридичним акцентом. Більшою мірою нам імпонує підхід К. Бережної та А. Громова, які називають інституціями установи (органи), наділені владними повноваженнями приймати рішення, які мають зобов'язальний характер [21, с. 158]. Тож, оминаючи довгі термінологічні дискусії та продовжуючи традицію, яка склалася у правовій ніші, зауважимо, що за апелювання до поняття «інститути» у нашому дослідженні йтиметься про норми і правила, відтак вживання «інституції» означатиме мову авторки про організації, установи, органи державної влади, як ключових інституційних гравців, діяльність яких дотична до сфери кримінального провадження.

Інституціоналізація у кримінальному провадженні – це процес еволюції та розвитку інсти-

тутів та інституцій, необхідних для забезпечення виконання функцій органами досудового розслідування, прокуратури, суду та інших уповноважених суб'єктів в ході кримінального провадження, ефективної організації, управлінської діяльності, взаємодії, контролю, результатом якого є досягнення завдань, передбачених ст. 2 КПК України.

Ефективні інституційні реформи неможливі без досягнення інституційного балансу. Концепція балансу владних повноважень неодноразово була предметом політико-правового дискурсу та концентрувалася навколо питань розподілу влади на законодавчу, виконавчу, судову гілки і «вмикання» запобіжної системи «ваг і стримувань» між ними з метою недопущення надмірної концентрації влади в одних руках, що детермінує рано чи пізно авторитаризм. Ідею такого прототипу інституційного балансу традиційно пов'язують з іменами Дж. Локка, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо.

Уперше про інституційний баланс в офіційних міжнародних документах, що є джерелом права, заговорили в ЄС у контексті визначення обсягу повноважень між різними міжнародними інституціями (Європейським Парламентом, Радою ЄС та Європейською Комісією). Суд ЄС у 1958 р. у прецедентній справі Мероні (*Meroni*) вперше апелював до концепту «балансу повноважень» [22]. Принцип передбачає, що кожна з цих інституцій повинна діяти відповідно до повноважень, покладених на неї Договорами і забороняє будь-яке втручання однієї установи до сфери повноважень іншої. Суд ЄС відповідає за забезпечення дотримання цього принципу [23]. Перед новими сучасними викликами (криза міграційна, економічна, пандемія, зміна політичного ландшафту Європи тощо) загострилося питання розподілу зон впливу наднаціональних та національних інституцій. Власне, цими чинниками було зумовлено посилення уваги міжнародної спільноти до налагодження ефективної комунікації між інституціями, сформування сприятливого інституційного середовища для успішного розвитку ЄС.

Досліджуючи інституційний баланс у практиці Суду ЄС, О. Москаленко доходить до висновку, що існують різні трактування цього політико-правового концепту: від достатньо спрощеного визначення «хто (яка інституція) та як (відповідно до якої процедури)» має діяти до більш розширеного – «система розподілу повноважень між інституціями в межах наднаціональної чи міжнародної організації та відносин між цими інституціями», або ж скептичне трактування

інституційного балансу як «евфемізму, що маскує перманентні суперечності між наднаціональною та міжурядовою складовими» [24, с. 215].

Дійсно, поняття «інституційного балансу», яке інколи замінюється синонімічно «принципом інституційної рівноваги» не уникнуло критики в академічних колах та навіть ставилося під сумнів, чи взагалі можна вважати його правовим принципом. І все ж, незважаючи на його досить абстрактну природу, він конструюється із цілком конкретних правил [25, с. 375]. Такі правила переважно асоціюють із забезпеченням стабільності, ефективності, визначеності повноважень інституцій, запобіганням «перетягування» функцій та повноважень від одного органу до іншого, невинуватого та необґрунтованого делегування функцій та повноважень, недопущенні дублювання функцій та повноважень кількома органами, зменшення обсягу повноважень. Тож навіть якщо сьогодні існують дебати щодо змісту цього принципу, назва його вважається «викристалізованою» [25, с. 375]. Принцип інституційної рівноваги визнається центральним елементом архітектури ЄС [26, с. 4].

Про інституційний баланс в українській правовій доктрині, зокрема в науці кримінального процесу, мовиться зовсім мало. Переважно питання інституційного балансу розглядається в контексті обговорення політико-правових засад функціонування ЄС [24; 27; 28; 29]. Водночас саме інституційний баланс є однією з базових умов гарантування належної реалізації завдань кримінального провадження на засадах верховенства права, змагальності, справедливості. Як слушно вказує С. Зливко, правоохоронна система потребує чіткості у розумінні системи та правового статусу інституцій, котрі повинні виконувати функції правоохорони, їх відмінностей від інших органів, наділених повноваженнями у сфері правозастосування та правового захисту [30, с. 101].

Зміст концепту «інституційний баланс» у сфері кримінального провадження. Екстраполяція зроблених правниками-міжнародниками напрацювань у сферу кримінального процесу видається не просто доцільною, а вкрай необхідною сьогодні в Україні з огляду на складний та тривалий процес судової реформи, розвиток антикорупційної інфраструктури, утворення нових органів розслідування тощо. У цих умовах особливої гостроти набуває питання розмежування повноважень різних інституцій та налагодження їх ефективної взаємодії, адже часто в ході чергового раунду трансформацій виявляються

недоліки, суперечності та прогалини, які можуть звести нанівець намагання створити якісну та ефективну систему протидії злочинності.

Отже, **інституційний баланс у кримінальному провадженні** – це *нормативно врегульована узгодженість функцій та повноважень різних органів державної влади з метою налагодження ефективної взаємодії між ними під час виконання завдань кримінального провадження*. З урахуванням європейських підходів така узгодженість актуалізується через три наступні правила:

1) кожна державна інституція має користуватися достатньою незалежністю при здійсненні своїх повноважень;

2) державні інституції не повинні безумовно передавати свої повноваження іншим інституціям;

3) державні інституції не можуть, здійснюючи власні повноваження, втручатись у зону повноважень і прерогатив інших державних інституцій [24, с. 217; 29, с. 36; 31, с. 3; 32, с. 444].

Основна мета інституційного балансу полягає в тому, що ухвалення рішень органами, наділеними владними повноваженнями, повинно служити суспільному благу, а не інтересам вузького кола осіб [33]. У рамках кримінального провадження сутність такого суспільного блага конкретизовано у ст. 2 КПК України.

Варто звернути увагу, що інституційний баланс як європейський правовий принцип ґрунтується не стільки на класичному принципі розподілу влади у конституційно-правовому сенсі, скільки на принципі розподілу функцій, згідно з яким кожний орган має якісно виконувати функції, для яких був створений. Різниця між цими двома підходами досить суттєва і полягає в кінцевій меті. Якщо мета поділу влади полягає у забезпеченні рівноваги у політичній системі держави, то мета поділу функцій та повноважень зовсім інша і полягає у забезпеченні максимально ефективного досягнення цілей [25, с. 384]. Враховуючи сказане, важливо підкреслити, що забезпечення інституційного балансу у кримінальному провадженні має характерну особливість, яка полягає у необхідності максимального абстрагування від політичних впливів у діяльності органів, уповноважених здійснювати кримінальне провадження, та службових осіб, залучених до кримінального провадження (експерти, спеціалісти, перекладачі, представники органу пробації тощо) з метою гарантування об'єктивного та неупередженого досудового розслідування та справедливого судового розгляду та вирішення справ.

Висновки і перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Проведене дослідження дає підстави для висновків, що в науці кримінального процесу багато уваги приділяється окремим питанням інституційного балансу, однак відсутня узагальнена концепція, яка б слугувала основою для розробки «дорожньої карти» подальших реформ та забезпечення від хаотичних, ситуативних змін в законодавстві та практиці, розмежуванні компетенції та повноважень, впровадженні механізмів контролю та нагляду.

Інституційним балансом у кримінальному провадженні пропонується вважати нормативно врегульовану узгодженість функцій та повноважень різних органів державної влади з метою налагодження ефективної взаємодії між ними під час виконання завдань кримінального провадження.

Наступні публікації будуть присвячені питанням структури інституційного середовища, оцінці сучасного стану інституційної інфраструктури кримінального провадження та вивченню інституційних ризиків дисбалансу, зокрема практичних прикладів міжінституційних конфліктів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Погорецький М., Гриценко С. Право на справедливий суд. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. Вип. 91. С. 4–8.
2. Веблен Т. Теория праздного класса. Москва : Прогресс, 1984. 194 с.
3. Стемковська О. Інституційне забезпечення трансформації місцевого самоврядування в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Українознавство*. 2016. Вип. 1. С. 48–51.
4. Лопушняк Г.С. Інституційне забезпечення державної соціальної політики: теоретико-проблемні аспекти. Актуальні проблеми державного управління. 2011. № 2. С. 31–38.
5. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Пер. с англ. А. Н. Нестеренко; предисл. и науч. ред. Б.З. Мильнера. Москва : Фонд экономической книги Начала, 1997. 180 с.
6. Калішенко Є.О. Інституційне забезпечення розвитку електронного урядування в Україні. *Право. Людина. Довкілля*. 2020. Вип. 11. № 1. С. 110–117.
7. Войтик О.Є. Інституційне забезпечення державного управління регіональним розвитком. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 1. С. 92–99.
8. Феденько С.М. Інституційне забезпечення фінансування охорони здоров'я. *Акту-*

альні проблеми розвитку економіки регіону. 2015. Вип. 11(2). С. 80–86.

9. Кирилюк Є. Інституційне середовище та його вплив на розвиток суб'єктів соціально-культурної сфери. *Економіка і менеджмент культури*. 2015. № 1. С. 5–14.

10. Сергеева Л.М. Інституційне освітнє середовище професійного навчального закладу. *Педагогічний альманах*. 2015. Вип. 25. С. 112–117.

11. Турок В. Інституційне забезпечення державної політики у сфері протидії торгівлі людьми в Україні. *Evropský politický a právní diskurz*. 2015. Sv. 2. Vyd. 1. S. 221–228.

12. Крицька І.О. Інститут речових доказів за кримінальним процесуальним законодавством України та деяких зарубіжних країн: порівняльно-правовий аналіз. *Право і суспільство*. 2015. № 5(3). С. 169–174.

13. Ходанович В.О. Інститут судової експертизи як джерело доказів в кримінальному судочинстві України та Австрії: порівняльно-правовий аспект. *Вісник Академії адвокатури України*. 2014. Т. 11. № 3. С. 162–169.

14. Омаров А.А. Порівняльно-правовий аналіз інституту підслідності: досвід іноземних держав. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. Вип. 19. С. 158–161.

15. Денисенко Г.В. Інститут імунітету свідка за Кримінальним процесуальним кодексом України та Федеративної Республіки Німеччина. Порівняльно-правовий аналіз. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. Вип. 31. С. 145–148.

16. Єременко Ю.А. Інститут спеціального прокурора в США та Україні: порівняльно-правовий аналіз. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 2. С. 173–181.

17. Мазаракі Н.А. Медіація в Україні як соціальний та правовий інститут. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С. 169–173.

18. Коваленко Ю.М. Сучасне інституційне середовище фінансового сектору економіки України. *Фінанси України*. 2013. № 5. С. 100–111.

19. Маслов А.О. Інституційна структура та її еволюція у творчості Дагласа Норта. Формування ринкової економіки: зб. наук. пр. / ред кол.: О.О. Беляєв (відп. ред.). Київ: КНЕУ, 2010. Спеціальний вип.: Проблеми сучасної економіки та інституціональна теорія. С. 80–91.

20. Гаврилюк А.М. Правовий інститут: передумови, підстави та шляхи формування. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Вип. 22. С. 101–106.

21. Бережна К.В., Громов А.С. Зміни в інституційному механізмі Європейського Союзу відповідно до Лісабонського договору. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 2. С. 153–156.

22. Case 9/56, Meroni & Co., Industrie Metallurgische S.p.A. v. High Authority, [1957–1958]. ECR. P. 157–176. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61956CJ0010&from=FR>.

23. Institutional balance. EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/institutional_balance.html. (дата звернення: 20.05.2021).

24. Москаленко О. Концепція інституційного балансу в практиці Європейського Суду. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2014. № 18. С. 215–219. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/1312>.

25. Chamon M. The institutional balance, an ill-fated principle of EU law? *European Public Law*. 2015. № 21 (2). P. 371–392.

26. Fabbrini F. A principle in need of renewal? The euro-crisis and the principle of institutional balance. *Centro studi sul federalismo*. 2016. 22 p. URL: http://www.csfederalismo.it/images/Research_paper/CSF-RP_FFabbrini_Institutional-Balance_July2016.pdf.

27. Бережна К.В. Принципи організації та функціонування інститутів влади в Європейському Союзі та Україні: порівняльно-правовий аналіз. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 405 с.

28. Грицаєнко Л.Л. Реформування інституційного механізму Європейського Союзу в світлі Лісабонського договору. *Держава і право*. 2009. Вип. 45. С. 496–501.

29. Дунаєва О.М. Принцип розподілу влад в інституційному балансі ЄС. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 2. С. 34–37.

30. Зливко С. Керівник правоохоронного органу: концептуальні засади, питання теорії. *Актуальні проблеми правознавства України*. 2017. Вип. 2. С. 98–102.

31. Platon S. The Principle of Institutional Balance: Rise, Eclipse and Revival of a General Principle of EU Constitutional Law. *Research Handbook on General Principles of EU Law*. K. Ziegler, P. Neuvonen, and V. Moreno-Lax (eds). Edward Elgar Press, Forthcoming, 2019. P. 1–26. DOI: 10.2139/ssrn.3657031.

32. Стрельцов В.Ю. Інституційний баланс як гарантія демократичного врядування в ЄС. *Теорія та практика державного управління*. 2009. Вип. 1 (24). С. 440–445.

33. Craig P. P. Institutions, Power and Institutional Balance. *The Evolution of EU Law*. Oxford University Press. 2011. P. 41–84. DOI:10.2139/ssrn.3748492.

REFERENCES:

1. Pohoretskyi, M., Hrytsenko, S. Pravo na spravedylyvyi sud. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. 2012. Vyp. 91. S. 4–8.

2. Veblen, T. *Teoriya prazdnogo klassa*. Moskva: Prohress, 1984. 194 s.

3. Stemkovska, O. Instytutsiine zabezpechennia transformatsii mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka.Ukrainoznavstvo*. 2016. Vyp. 1. S. 48–51.

4. Lopushniak, H.S. Instytutsiine zabezpechennia derzhavnoi sotsialnoi polityky: teoretyko-problemni aspekty. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*. 2011. № 2. S. 31–38.

5. Nort, D. Ynstytuty, ynstytutsyonalnye yzmeneniya y funktsyonyrovanye ekonomyky / Per. s anhl. A. N. Nesterenko; predysl. y nauch. red. B. Z. Mylnera. Moskva: Fond ekonomycheskoi knyhy Nachala, 1997. 180 s.

6. Kalishenko, Ye.O. Instytutsiine zabezpechennia rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini. *Pravo. Liudyna. Dovkillia*. 2020. Vyp. 11. № 1. S. 110–117.

7. Voityk, O.Ye. Instytutsiine zabezpechennia derzhavnoho upravlinnia rehionalnym rozvytkom. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*. 2016. Vyp. 1. S. 92–99.

8. Fedenko, S.M. Instytutsiine zabezpechennia finansuvannia okhorony zdorovia. *Aktualni problemy rozvytku ekonomyky rehionu*. 2015. Vyp. 11(2). S. 80–86.

9. Kuryliuk, Ye. Instytutsiine seredovyshche ta yoho vplyv na rozvytok subiektiv sotsialno-kulturnoi sfery. *Ekonomika i menedzhment kultury*. 2015. № 1. S. 5–14.

10. Serheieva, L.M. Instytutsiine osvittie seredovyshche profesiinoho navchalnoho zakladu. *Pedahohichnyi almanakh*. 2015. Vyp. 25. S. 112–117.

11. Turok, V. Instytutsiine zabezpechennia derzhavnoi polityky u sferi protyidii torhivli liudmy v Ukraini. *Evropskyi politicky a pravni diskurz*. 2015. Sv. 2. Vyd. 1. S. 221–228.

12. Krytska, I.O. Instytut rechovykh dokaziv za kryminalnym protsesualnym zakonodavstvom Ukrainy ta deiakykh zarubizhnykh krain: porivnialno-pravovyi analiz. *Pravo i suspilstvo*. 2015. № 5(3). S. 169–174.

13. Khodanovych, V.O. Instytut sudovoi eksperytyzy yak dzherelo dokaziv v kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy ta Avstrii: porivnialno-pravovyi aspekt. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy*. 2014. T. 11. № 3. S. 162–169.

14. Omarov, A.A. Porivnialno-pravovyi analiz instytutu pidslidnosti: dosvid inozemnykh derzhav. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. 2016. Vyp. 19. S. 158–161.

15. Denysenko, H.V. Instytut imunitetu svidka za Kryminalnym protsesualnym kodeksom Ukrainy ta Federatyvnoi Respubliky Nimechchyna. *Porivnialno-pravovyi analiz. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. 2018. Vyp. 31. S. 145–148.

16. Ieremenko, Yu.A. Instytut spetsialnoho prokurora v SSHa ta Ukraini: porivnialno-pravovyi ana-

- liz. Visnyk kryminalnoho sudochynstva. 2017. № 2. S. 173–181.
17. Mazaraki, N.A. Mediatsiia v Ukraini yak sotsialnyi ta pravovyi instytut. Chasopys Kyivskoho universytetu prava. 2018. № 3. S. 169–173.
18. Kovalenko, Yu.M. Suchasne instytutsiine sere-dovyshche finansovoho sektoru ekonomiky Ukrainy. Finansy Ukrainy. 2013. № 5. S. 100–111.
19. Maslov, A.O. Instytutsiina struktura ta yii evoliutsiia u tvorchosti Dahlasa Norta. Formuvannia rynkovoï ekonomiky: zb. nauk. pr. / red kol.: O. O. Bieliiayev (vidp. red.). Kyiv: KNEU, 2010. Spetsialnyi vyp.: Problemy suchasnoi ekonomiky ta instytutsionalna teoriia. S. 80–91.
20. Havryliuk, A.M. Pravovyi instytut: peredumovy, pidstavy ta shliakhy formuvannia. Aktualni problemy derzhavy i prava. 2004. Vyp. 22. S. 101–106.
21. Berezhna, K.V., Hromov, A.S. Zminy v instytutsiinomu mekhanizmi Yevropeiskoho Soiuzu vid-povidno do Lisabonskoho dohovoru. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. 2016. № 2. S. 153–156.
22. Case 9/56, Meroni & Co., Industrie Metallurgische S.p.A. v. High Authority, [1957–1958]. ECR. R. 157–176. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61956CJ0010&from=FR>.
23. Institutional balance. EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/institutional_balance.html.
24. Moskalenko, O. Kontseptsiiia instytutsiinoho balansu v praktytsi Yevropeiskoho Sudu. Visnyk Khar-kivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Kara-zina. 2014. № 18. S. 215–219. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/1312>.
25. Chamon, M. The institutional balance, an ill-fated principle of EU law? European Public Law. 2015. № 21 (2). R. 371–392.
26. Fabbrini, F. A principle in need of renewal? The euro-crisis and the principle of institutional balance. Centro studi sul federalismo. 2016. 22 r. URL: http://www.csfederalismo.it/images/Research_paper/CSF-RP_FFabbrini_Institutional-Balance_July2016.pdf.
27. Berezhna, K.V. Pryntsypy orhanizatsii ta funktsionuvannia instytutiv vlady v Yevropeiskomu Soiuzi ta Ukraini : porivnialno-pravovyi analiz. Zaporizhzhia: ZNU, 2017. 405 s.
28. Hrytsaienko, L.L. Reformuvannia instytutsiinoho mekhanizmu Yevropeiskoho Soiuzu v svitli Lisabonskoho dohovoru. Derzhava i pravo. 2009. Vyp. 45. S. 496–501.
29. Dunaieva, O.M. Pryntsyp rozpodilu vlad v instytutsiinomu balansii YeS. Pivdenoukraiynskyi pravnychiy chasopys. 2013. № 2. S. 34–37.
30. Zlyvko, S. Kerivnyk pravookhoronnoho orhanu: kontseptualni zasady, pytannia teorii. Aktualni problemy pravoznavstva Ukrainy. 2017. Vyp. 2. S. 98–102.
31. Platon, S. The Principle of Institutional Balance: Rise, Eclipse and Revival of a General Principle of EU Constitutional Law. Research Handbook on General Principles of EU Law. K. Ziegler, P. Neuvonen, and V. Moreno-Lax (eds). Edward Elgar Press, Forthcoming, 2019. R. 1–26. DOI: 10.2139/ssrn.3657031.
32. Streltsov, V.Yu. Instytutsiinyi balans yak harantiiia demokratychnoho vriaduvannia v YeS. Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia. 2009. Vyp. 1 (24). S. 440–445.
33. Craig, P.P. Institutions, Power and Institutional Balance. The Evolution of EU Law. Oxford University Press. 2011. R. 41–84. DOI:10.2139/ssrn.3748492.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2021